

प्रधानमंत्री जन-धन योजना (PMJDY)

प्रधानमंत्री जन-धन योजना (PMJDY) 28 ऑगस्ट 2014 रोजी नरेंद्र मोदी यांनी सुरू केली होती. ही एक राष्ट्रीय मिशन आहे ज्याचे उद्दिष्ट रेमिटन्स, क्रेडिट, विमा, पेन्शन, बँकिंग बचत आणि ठेव खात्यांसह विविध वित्तीय सेवांमध्ये प्रवेश प्रदान करणे आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी 15 ऑगस्ट 2014 रोजी त्यांच्या स्वातंत्र्यदिनाच्या भाषणात पहिल्यांदा या योजनेची घोषणा केली होती. प्रधानमंत्री जन-धन योजना (PMJDY) – आर्थिक समावेशासाठी राष्ट्रीय मिशनने ऑगस्ट 2020 मध्ये यशस्वी अंमलबजावणीची सहा वर्षे पूर्ण केली.

- **योजनेचे नाव** : प्रधान मंत्री जन-धन योजना (PMJDY)
- **सुरवात**: तारीख 28 ऑगस्ट 2014
- **मंत्रालय**: वित्त मंत्रालय

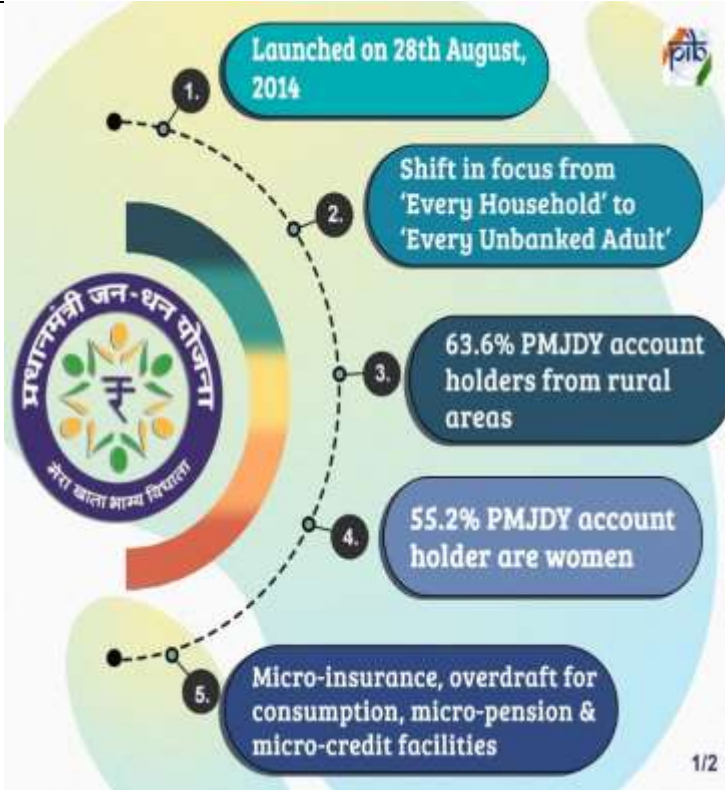
योजनेचे उद्दिष्ट

- आर्थिक समावेशन म्हणजे वंचित आणि कमी उत्पन्न गटातील मोठ्या वर्गांना परवडणाऱ्या किमतीत आर्थिक सेवांचे वितरण, त्यांना आर्थिक उत्पादने आणि सेवांमध्ये वेळेवर आणि पुरेसा प्रवेश प्रदान करणे.
- भारतात कोविड-19 चा उद्रेक होताच, भारताच्या अर्थमंत्री निर्मला सीतारामन यांनी पुढील तीन महिन्यांसाठी प्रत्येक महिला जन-धन खातेधारकांना दरमहा 500 रुपये ची मदत देण्याची घोषणा केली.

- पीएम गरीब कल्याण योजनेतर्गत कोविड-19 च्या प्रादुर्भावामुळे उद्भवलेल्या आर्थिक अडचणींचा सामना करण्यासाठी सरकारकडून 1.70 लाख कोटी रुपयांचे मदत पॅकेज देखील दिले जाईल.
- 3 ऑगस्ट 2020 पर्यंत, सरकारच्या प्रमुख आर्थिक समावेशन मोहिमेअंतर्गत 40 कोटींहून अधिक बँक खाती उघडण्यात आली आहेत.
- प्रधानमंत्री जन धन योजना ही आर्थिक समावेशन मोहीम आहे जी बँकिंग सुविधांमध्ये सार्वत्रिक प्रवेश प्रदान करते. हे भारतातील प्रत्येक कुटुंबासाठी किमान एक मूलभूत बँकिंग खाते असलेले आर्थिक साक्षरता प्रदान करणे देखील सुनिश्चित करते.

या योजनेअंतर्गत दिलेले काही फायदे खाली नमूद केले आहेत:

- या योजनेत शहरी तसेच ग्रामीण दोन्ही भागांचा समावेश होतो आणि प्रत्येक खातेदाराला स्वदेशी डेबिट कार्ड (RuPay कार्ड) प्रदान करते.
- या योजनेअंतर्गत लाभार्थी त्याचे/तिचे खाते कोणत्याही बँकेच्या शाखेत किंवा बिझनेस करस्पॉन्डंट आउटलेटमध्ये शून्य बचत खाते उघडू शकतो.
- यूएसएसडी सुविधा वापरून मोबाइल बँकिंगसह कोअर बँकिंग सिस्टम (CBS) वर प्रदान करणे सुनिश्चित करते. कॉल सेंटर आणि टोल फ्री नंबरची सुविधा देशभरात उपलब्ध आहे.
- प्रधानमंत्री जन धन योजना प्रत्येक लाभार्थ्याला मूलभूत बँकिंग खात्यांसह डेबिट कार्डसह इनबिल्ट अपघात विमा प्रदान करते.
- आधार-लिंक केलेल्या खात्यांसाठी 5,000 रु. ओव्हरड्राफ्ट सुविधा तसेच अपघात विमा संरक्षण हे या योजनेद्वारे प्रदान केलेल्या मुख्य वैशिष्ट्यांपैकी एक आहे.

- 15 ऑगस्ट 2014 ते 26 जानेवारी 2015 दरम्यान उघडलेल्या खात्यांसाठी, पात्र लाभार्थ्यांना 30,000 रुपयांचे जीवन विमा संरक्षण प्रदान केले जाते. तसेच 6 महिने सक्रिय राहिल्यानंतर, लाभार्थी 5,000 रुपयांपर्यंतच्या ओव्हरड्राफ्टसाठी पात्र असेल.

प्रधानमंत्री जन धन योजनेची अंमलबजावणी: प्रधानमंत्री जन धन योजना (PMJDY) ची अंमलबजावणी तीन टप्प्यांत झाली:

पहिला टप्पा: 15 ऑगस्ट 2014 - 14 ऑगस्ट 2015

- PMJDY योजना या कालावधीत देशभरातील सर्व कुटुंबांसाठी बँकिंग सुविधांमध्ये सार्वत्रिक प्रवेश प्रदान करण्याच्या उद्देशाने लागू करण्यात आली होती ज्यात RuPay डेबिट कार्डसह किमान एक मूलभूत बँकिंग खाते आहे ज्यामध्ये रु. 1 लाखांचे इनबिल्ट अपघात विमा संरक्षण होते.
- याने गावांना आर्थिक साक्षरता कार्यक्रम दिला.

- याच काळात किसान क्रेडिट कार्ड जारी करण्याचाही प्रस्ताव होता.

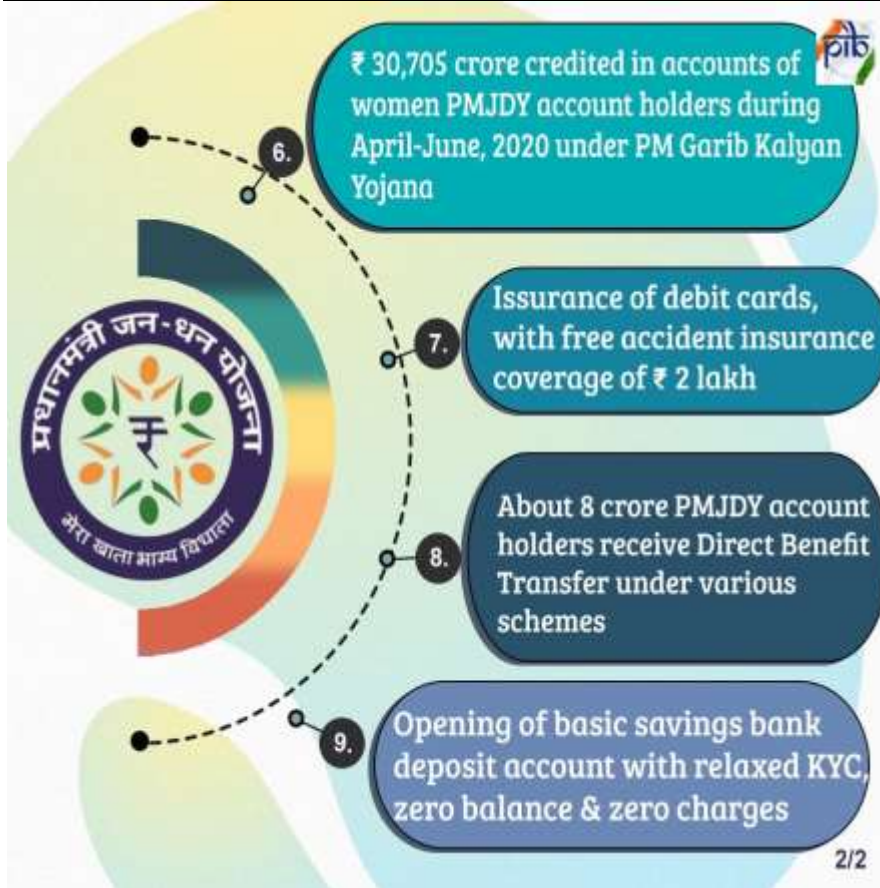
दुसरा टप्पा - 15 ऑगस्ट 2015 - 14 ऑगस्ट 2018

- बिझनेस करस्पॉन्डंट्सच्या माध्यमातून लोकांना सूक्ष्म विमा आणि असंघटित क्षेत्राला स्वावलंबन सारख्या पेन्शन योजना उपलब्ध करून देण्याचा उद्देश आहे.

तिसरा टप्पा - 14 ऑगस्ट 2018 नंतर

- PMJDY ने 5,000 रुपयांची विद्यमान ओव्हरड्राफ्ट (OD) मर्यादा वाढवून 10,000 रुपये करण्यासाठी प्रत्येक कुटुंबासाठी खाती उघडण्यावर लक्ष केंद्रित केले. 2,000 रुपयांपर्यंतच्या ओडीसाठी कोणत्याही अटी जोडल्या नाहीत.
- OD सुविधेचा लाभ घेण्यासाठी वयोमर्यादा 18-60 वर्षे वरून 18-65 वर्षे करण्यात आली.
- या विस्तारित कवरेज अंतर्गत, नवीन RuPay कार्ड धारकांसाठी अपघाती विमा संरक्षण रुपये १ लाख ते रु. 28.8.18 नंतर खाती उघडल्यास 2 लाख. वाढले आहे.

PMJDY अंतर्गत उपलब्धी

- PMJDY खात्यांची एकूण संख्या (19 ऑगस्ट 2020 पर्यंत) 40.35 कोटी आहे
- PMJDY खात्यांतर्गत एकूण ठेव शिल्लक रु. 1.31 लाख कोटी.
- योजनेच्या पहिल्या वर्षात 17.90 कोटी PMJDY खाती उघडण्यात आली.
- 2015 ते 2020 दरम्यान खात्यांमध्ये 2.3 पट वाढीसह ठेवी सुमारे 5.7 पट वाढल्या आहेत.
- बँक शाखा, एटीएम, बँक मित्र, पोस्ट ऑफिस इत्यादी बँकिंग टचपॉइंट्स शोधण्यासाठी नागरिक-केंद्रित प्लॅटफॉर्म प्रदान करण्यासाठी जन धन दर्शक ॲप नावाचे मोबाइल ॲप्लिकेशन लॉन्च केले गेले.